

HAGYOMÁNY

Bimbófüzér

A hajdanvolt szombathelyi diákok folyóirata

A premonstreiek Mária Terézia által 1772-ben alapított szombathelyi (1948 óta: Nagy Lajos) gimnáziuma könyvtárának van egy különleges, hetvenkét kötetes folyóirata: a *Bimbófüzér*. Az első száma 1856-ban készült. Ekkor még egyedi maradt, folyamatosan 1870-től 1948-ig – a premonstreiek kiűzetéséig – tanévenként íródott és vált jelentős folyóíráttá.

A premonstre atyák iskolájában nagy hangsúllyal folyt a tanulóifjúság vallásos és hazafias szellemű nevelése. Az utóbbiba a múlt század második felétől nem titkolt Habsburg-elleneséget is vegyítettek. A premonstre tanárok és diákjaik közül többen tevélegesen részt vettek az 1848-as eseményekben, majd pedig a szabadságharcban. A megtorlás idején Sebesy Kálmán és Laky Demeter szerzetes tanárok évekig raboskodtak Kufstein várbörtönében. Nevüket az iskola régi épületén (ma: Smidt Múzeum) emléktábla örökíti. Az aradi vértanúk emlékének ébren tartására művészi hatású szoborkompozíciót készítettek és helyeztek el az emeleti feljáró fordulójában. A Zala György alkotta *Hősök faláról* letekintő mártírok szabadságunk eltiprására, a Habsburg elnyomókra emlékeztetik az iskola tanárait, tanulóit és a falai közt megfordulókat.

A hazafias nevelésnek jól szervezett eszköze volt az önképzőkör. Szombathelyen nagy hagyománya volt a tanulók öntevékeny művelődésének. A Bitmitz Lajos országos nevű nyelvész által kezdeményezett s 1823-ban megalakított *Szombathelyi Magyar Társaságot* 1836-ban a hatóságok feloszlatták. A nyomába lépő *Önképzőegyletet* (későbbi elnevezéssel: önképzőkör) 1855-ben hozták létre. A tagokat pályadíjakkal is ösztönözték szellemi termékek készítésére. Az írásokat a tagság köréből választott bírálók értékelték. Az előbb csak nyolcadikosok, idővel valamennyi felsős osztályba járók közül kikerülő önképzőkori tagok az arra méltónak talált szellemi termékeiket saját kézírással megörökítették, s szellemi termékeiket tanévenként összeálló kötetekben *Bimbófüzér* névvel helyezték el a könyvtárban.

A kézirat nagyságú, díszes kötésű *Bimbófüzér* kötetek változatos témájú és formájú írásokat tartalmaznak. Szombathely neves gimnáziumában a bimbófüzéri időszakban is sok, később híressé vált diák tanult. Mivel az íráskészség és közlési vágy már a tehetség bimbózása idején jelentkezik, a vaskos kötetek számos, a társadalom- és természettudomány területein marandóit alkotó személy zsenge írásait tartalmazzák.

Az iskolai könyvtárak szakfelügyelőjeként gyakran megfordultam a gimnázium könyvtárában. A *Bimbófüzér* köteteit előbb csak kíváncsiságból lapozgattam, később kutatás céljából is forgattam a kézírás helyét vonalazással kijelölt, jó minőségű lapokat. Eddig két vasi származású személy írásait tártam fel. Elsőként *Pável Agoston* sokoldalú tudós szombathelyi szárnypróbálgatásait kutattam. Az 1903–1904. tanévi kötetben talákoztam első ízben a műveivel és mindjárt bő termésben. Epigrammák, balladák, aeposzi mesék, történelmi tárgyú elégiák és tanulmányok olvashatók egymás után. Kutatásom eredményét *Pável Agoston diákévei* címmel az *Életünk* folyóirat 1976. 5–6. számában tettem közzé. Pável zsenge írásaiban is nyomom követhető a premonstreiek hazafias nevelésének eredménye. A szlovén (vend) származású és anyanyelvű diák írásaiban a történelem, különösen Rákóczi és szabadságharca több versének, tanulmányának a témája.

A Vasi-Hegyhát kis falujában, Mindszenten 1892. március 27-én született *Mindszenty József* szombathelyi diákéveit a közelmúltban kutattam. VIII. osztályos – akkor még Pehm

József – tanuló szárnypróbálgatásának nyomát a Bimbófűzér 1910–1911. tanévi kötetben találtam: négy tanulmányt és öt bírálatot. Értekezéseinek címei: Faji vonások a Rakóczi-kor költészetében, A Mária-kongregáció az ifjúság életében, Turnus az Aeneisben, Az alkohol barátai.

Pehm József a négy tanulmány elkészítése mellett, mint megválasztott bíráló, öt társa írásával is behatóan foglalkozott: a margókon megjegyzéseket tett és stílusos javításokat is végzett. Szabó János: A mondai anyag költői feldolgozása című dolgozatnál is ezt tette, s végül így összegezte véleményét: „Kévs önállósággal megírt, világtörténelmi és irodalomtörténeti tankönyvekből összeszedett munka, mely értékét erősen csökkenti még egy súlyos évszámhiba, s még jókorábbi íráshiba. De azért szorgalmát méltányolva elfogadom.”

A középiskolát 1911-ben befejező Pehm József szeptembertől kispapként folytatta tanulmányait Szombathelyen. A gimnáziumban szerzett tudását és gyakorlatát jól gyümölcsöztette a papnevelő intézetben. A szombathelyi kispapok Szent Ágoston Egyesülete Munkálatai című, tanévenkénti kötetei gazdag tárházai Pehm József 19 évesként kezdett újabb korszaka szellemi termékeinek.

Pehm Józsefet 1915. június 12-én szentelték pappá a szombathelyi székesegyházban. Nevét szülőfalujából eredeztetve, az 1940-es évek elején változtatta Mindszentyre. Születése centenáriuma alkalmából is emlékeztünk az ő ifjúkori írásait is tartalmazó Bimbófűzérre.

Kuntár Lajos

Az erdélyi Versailles romjainál

Bálint-Pataki Józseffel beszélget Beke György

Eszteendőkké elelőtt készült ez a beszélgetés. Erdélyi barangoló könyveim sorozatának egyik darabjába akartam beleilleszteni. Csak-hogy időközben a román hatalom az egész sorozatot betiltotta, az interjú tetszhalálra ítélte. Mind a kettőnknek, a kérdezőnek és válaszolónak, aki valamikor történelemtanár volt Erdélyben, azóta el kellett hagynunk szülőföldünket. Bálint-Pataki József jelenleg kormányfőtanácsosként tevékenykedik a Határon Túli Magyarok Hivatalában.

Mivel az 1986-os beszélgetés szövegét változtatás nélkül adom közre, az interjú nyilván nem érinti Bálint-Pataki József mostani tevékenységét.

• *Bonchidán ismertelek meg, Kolozs megyében, a Bánffy-kastély szomszédságában, a református parókián, vagyis édesapádnál. Apai ágon elődeid származása is ehhez a tájhoz köt, mivel Bálint tiszteletes úr a közeli Válaszúton született. Mit jelentett neked gyermekkorodban, eszmélésed idején Bonchida, a maga híres kastélyával, illetve akkor már csak a kastély romjával?*

Életem nagy szerencséjének tartom, hogy Bonchidán születtem. A középiskola, majd az egyetem Kolozsvárra költöztetett, s a családalapítás után végképp városlakó lettem, de csak annyi változott, hogy egy helyett két otthonom van. Hazamenésen mindmáig a Bochidára utazást értem.

Hogy mit is jelent nekem Bonchida? Elsősorban a *házat*, ahol szüleim laknak négy évtizede, a kétszáz évnél idősebb, méteres vastagságú falakat, a gerendás mennyezetű, hatalmas parókiát, amely sohasem volt csak egyszerűen lakás, hanem egy család és sok-sok családtagként kezelt jó barát otthona. Közel ezer bejegyzést őriz a családi vendégekönnyv, melyet azok írtak, kiket a kastély, a műemlék templom vagy éppen csak a véletlen hozott ide. E bejegyzések bizonyítják, hogy a vendéget itt mindig mint családtagot fogadták (nagyon sokan a véletlenül idekerülők közül immár csak a vendégszerető parókia kedvéért térnek vissza), s így azután nem érzem túlzásnak azt, amit az egyik gyakran visszatérő családi jó